

מתווה תכנית לימודים לכיתה ד

תורה - ספר ויקרא

פרק	שיעורים	נושא	
5	א-ג	קרבנות נדבה	הקרבנות וחנכת המשכן (18)
4	ד-ה	קרבנות חובה	
3	ו-ז	תורות הקרבנות לאהרן ולבניו; סיכום	
2	ח	שבועת ימי המילואים	
4	ט-י	היום השמיני ומות בני אהרן	
3	יא	בעלי חיים מותרים ואסורים באכילה	"והיitem קדושים" דיני הטהרה והכפירה (12)
5	יב-טו	חוקי הנגעים והטהרה (יולדת; צרעת; טומאות הגוף)	
3	טז	עבודת כהן גדול	
1	יז	שחוטי חזץ ואיסור אכילת דם	
2	יח, כ	דיני העיריות	
14	יט	"קדושים תהיו", קובץ המצוות בפרק יט	פרק המצוות (14)
2	כא-כב	דיני כהנים וקרבנות	מקדש ומועד (9)
4	כג	פרשת המועדות	
3	כד	שמן המאור, לחם הפנים, המקלל	
3	כה	שםיטה ויובל	ענינים השייכים לארץ ישראל (7)
2	כה	חובות הנאולה	
2	כו	ברכות וקללות	
2	כז	פרשת הערכין, סיום	הקדש (2)
6		שיעור פתיחה ומשימת סיכום - רשות'	רשות' (6)

סה"כ: 70 + שיעורי חזרה וסיכום = 80

نبיא - ספר שופטים

הוראת ספרי נבאים

הוראת נבאים שונה במהותה מההוראת החומש, במספר דברים, ונמנה כמה מהם:

1. ספרי נבאים ראשונים הם סיפורים מלאי תוכן עניין ובעלי משמעות רבה ממד בפיתוח האישיות המאמינה של התלמידים. בוגר לפרק התורה, ייחדות הלימוד סיפוריות ורציפות, חלkan ארוכות, ואין משלבות בפרק הלכה. בגיל הצעיר חשוב מאד שהמורה יבהיר את הספר המלא הפרוש לאורכו הפסוקים, וממנו - את המוסרים הראשיים. יש לשמר על עקרון הרצף, ולא "פרק" את השלים ליחידות קטנות ומנוטקות. לפיכך בהוראת נביא איןנו מתמקדים בעיסוק פרשנוי. אנו לומדים את הפשט כאשר הפרשן יכול לסייע לנו, המורים בהבנת הפסוקים, אך אינם נדרש לעזין בכיתה. אם נביא את הפירוש בכתה – יהיה זה בלשונו.
 2. בספרי נבאים ראשונים בולטות דמיות מרכזיות, מנהיגי האומה. הלימוד מרכז סביר פועלה של הדמות וסביר המוסרים הנלמדים ממנה. על תלמיד בוגר כיתה ד' להכיר בסיום הלימוד את הדמיות המרכזיות בספר, ואת פועלם.
 3. ספרי נבאים מתארים לנו את **עם ישראל בארץ**. אמנם, גם בחומש בראשית למדנו על האבות ופועלם בארץ אך הם עדין אנשים ייחדים, ובשאר החומשיים עם ישראל מצוי במדבר ואינו מתמודד עם ההתיישבות בארץ על אתגריה. הוראת ספרי נבאים מאפשרת לנו לראות את הקיום המעשי של המפעל הגדול – הקמת העם בארץ ישראל, ואתו את האתגרים והקשיים הרבים עימם מתמודדים העם מנהיגיו.
- ככל למד, מעורבותם של התלמידים בלימוד חינונית ביותר, והופכת את השיעור לחוויה ומקור להשראה.

שימוש בציר מאורעות :

בהקדמה לספר יהושע הצינו להיעזר לאורך הלימוד בציר מאורעות, שילווה את הלימוד לאורך השנה. אנו חוזרים ומחזקים המלצה זו בלימוד ספר שופטים. (לגביו מקום של הפרקים האחרונים ר' במתווה המפורט) על הציג תופעה הדמיות, כאשר גודל המשבצת נקבע על פי אורך הזמן בו כיהן השופט. אפשרות אחת היא הצגה קבועה של כל הדמיות בספר מראשית השנה, ואפשרות שנייה היא להוסיף את הדמות כאשר לומדים עליה. טבלאות של שמות השופטים, האויבים והזמןים יכולות בהחלט לעזור בהצבת מסגרת מסודרת בספר, אך אין לש��ן בנסיון לזכור ולסדר פרטים וזמנים כמטרה בפני עצמה. על התלמידים להכיר את הדמיות המרכזיות, ואת המוסרים המרכזיים.

למשתמשים במחברת ניתן להזכיר טבלה מאורגנת ובה פרטים נוספים – האויב בימי/כמה זמן שפט/איזה שבט באיזור הפעולות בארץ/איורים מרכזיים וכך' (ר' בהמשך)

- ראשית, נזכיר מספר כלליים החשובים לנו בהוראת תנ"ר
- קריאה מדעית ומוטעת, לימוד מתוך הפסוקים ובצמוד למלים.
 - הכרות וידיעה של כל הנושאים המרכזיים בספר
 - הבנת המסגרת הכללית של הספר
 - הדגשת ערכים ומידות בתורה ו קישור לעולמו של התלמיד
 - התיחסות לעולם הרגשות והחויה המתאימים לגיל הצעיר.

נשים לב לכמה נקודות כלליות בהוראת הספר:

- א. ארץ ישראל** – סוף סוף אנחנו בארץ יש לנו משמעות רבות. זהה הזדמנויות חשובה לעסוק במפת הארץ, ולהברר בין הארץ בה אנו גרים ובין התנ"ר אותו אנו לומדים.
- ב. השבטיות** – מאז יציאת מצרים ועד ימי יהושע, עם ישראל הוא ישות אחת, ولو מנהיג אחד. במדבר, העם צועד יחד כל הזמן ומרוכז במקום אחד. בספר שופטים מתפרק מבנה זה. העם מתפזר בכל הארץ ומוסיפות הנהגות מקומיות יותר כאשר ה"זרקורים" מופנה בכל פעם לאיזור גיאוגרפי אחר ולשבט אחר.
- ג. ההתדרדרות הרוחנית, ומעגל החטא** – יהושע המשיך את הנהגתו של משה, ושמր על רמותו הרוחנית של העם. לאחר מותו מתחילה נפילת רוחנית מתמשכת. התמודדות רוחנית זו היא לבו של הספר נובעת מההשפעה התרבותית והרוחנית של הסביבה הזרה בארץ ישראל, והוא קשורת אותו לאזהרותיו של משה בספר דברים: "לא תלנו אחרי אלהים אחרים מליה העמים אשר סבבתוכם" (דברים ז, יד); "השמר לך פן תנקש אחרי השםך מפניך ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגויים האלה את אלהים ואעשה כן גם אני" (דברים יב, ל). בפרק ב בספר שופטים ישנו תיאור כללי של התקופה כמין מעגל הדרדרות. זהו איננו מעגל "סגור", אלא מעגל "ספירלי", שבו הדורות נופלים, נושעים, אך אינם שבים בהכרח למקוםם האחורי, אלא לדרגה פחותה יותר. אחר כך נוטיםשוב אחר התרבות הזרה של עמי כנען, וחוזר חלילה. בראיה זו, ספר שופטים מורכב ממשם מיחידות נפרדות המתארות את פעולתם של מנהיגים שונים בתקופות שונות, אולם נקל לראות כי היחידות אלו מצטרפות לכל מסגרת אחת, המאפיינת את התקופה: העם מגיע לארץ הקדש, אולם אינו מצליח להתמודד עם הציפיות האידיאליות הנדרשות ממנו על פי ציוו ה', ויישמן בחיו הלאומיים - כרור באתגרים רבים.
- ד. דמויות ומנהיגות** – על רקע התמודדות זו בולטים מנהיגי העם, המשפיעים עליו בדרכים שונות, ובדרגות רוחניות שונות. ספר שופטים – כשמו כן הוא: סיורים של השופטים. אין המנהיגים דומים זה לזה, וכל אחד כה משלה, ודרך משלה לעורר את העם. קיימת חשיבות גדולה לקיומה של המנהיגות, אף שיש בה חסרונות שאלמלא קיומה של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו". בთוך המסגרת הכללית של הספר ישן דמויות רבות, אך בולטות מתוכן שש מרכזיות: עתניאל, אהוד, דבורה, גدعון, יפתח ומשון. חז"ל הציבו על החלוקה בין שלוש הראשונים לאחרונים בדרגתם הרוחנית, אך קבעו באותה נשימה כי משקלו של המנהיג נקבע לפי הדור המסורים בו ח'.

"ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן... וישלח ה' את ירבעל ואת בון ואת יפתח" שקל הכתוב שלשה קליעים כשלשה חמוריו עולם, לומר לך: ירבעל (גדעון) בדורו - כמשה בדורו, בון (شمואל) בדורו - כאחרון בדורו, יפתח בדורו - כשמעאל בדורו. למduk שאפיילו כל שבקלין ונתמנה פרנס על הציבור - הרי הוא כאביר שבאבירים... הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו..." (בבלי, ראש השנה כה)

ציר שופטים/AIRUVIM

אנו ממליצים Ci החל מפרק ג', שם אנו פוגשים את עתניאל בן קנז – השופט הראשון, נבנה ציר מאורעות, או טבלה מארגנת, שתלווה איתה לימודי הדמיות: לדוגמה – הכתת טבלה. נוכל להזכיר את המבנה של הטעלה עם התלמידים: נשאל אותם אלו פרטיהם עשויים לחזור על עצם? אלו פרטיים מעניינים אותנו?

מצ"ב דוגמה לטבלה שבה בעמודה הראשונה שם השופט ובאחרונה – סדר הזמן:

השופט	מאייזה שבט	שם האויב (ויסית החזקה)	אורך השבוד	מעשה מיוחד/ מרכז'	ביטוי מרכז' בפסוקים	לכמה זמן שكتה הארץ

ואולם בכר לא ד'. כאשר אנו מסיימים ללמידה על הדמות עלינו לשאול שאלה מסכמתה: מה למדנו מכאן? מה למדנו מדמותו של גدعון? מה למדנו מסיפור המעשה על אבימלך? חשוב אם כך להוסיף עמודה שתתמלא רק בסוף הלימוד ובה התשובות לשאלת: מה למדנו מהדמות/ההמעשה. ניתן לעשות סיכום/טבלה/ציר זאת בדרכים רבות, באופן כתתי או אישי וכל מורה יבחר את הדרך המתאימה לו.

הצעה כללית נוספת היא שימוש בתבנית כל שהיא להמחשת המלחמות הרבות המתוארות בספר. לדוגמה, פלטה גדולה (או "שולחן חול") שעליה נכל מקום הרים, נחלים, חיליל, ישראל וחיליל אויב, באופן המציג את התיאור המופיע בפסוקים. כך התלמידים יכולים להפוך לשותפים פעילים בלמידה תוך שהם עצם אומרים היכן מקום את צבא סיסרא, חיליל גדעון, וכו'.

השימוש במפה:

אחד מיעדי של לימוד תנ"ר הוא לחבר בין הספר לבין הארץ, ולהעמיק את הזיקה שבין התלמידים לארץ ישראל. ספר שופטים מתרכש בארץ ישראל ותיאורים רבים מתייחסים למקומות. השימוש במפה תורם לביאור הפרק וمبיאר את התרחשויות שבו, והדוגמאות רבות: "הארץ הנשארת", דרכו של אהוד למלך עגנון, מרדף ברק אחר סיסרא בגליל, התקיפות של מחנה מדין באיזור העמק, פועלתו של שמשון בעיר הפלשתים ועוד. כדי שתהיה בכתה מפה ובה ניעזר בתיאור המאורעות תוך הלימוד בספר.

בראשית השנה נסמן במפה באופן מודגש את המקום בו נמצא בית הספר, כך שהילדים יכולים 'לצאת' ממנו כל פעם אל הספר המופיע בפרק הנלמד. כאשר נזכיר שמות של מקומות נקשר אתם לחוויות ולהיכרות האישית של התלמידים ("מי היה פעם בעין חרוד"? "בפעם הבאה שתגיעו להר תבור תוכלו לספר שלמדתם על.." וכדו').

הצעה לתוכנית ל'ימודים ספר שופטים

מספר שיעורים	נושאים	פרק	
1	ויקע והקדמה		פתיחת
2	כיבושי השבטים לאחר מות יהושע	א	השלמת ההתנחלות
1	הבויכים, מות יהושע	ב	"הבויכים"
1	המעgal החזר בתקופת השופטים		
1	עתניאל וכושן	ג	עתניאל
2	אהוד ועגלון		אהוד
2	המלחמה	ד	דברה וברך
1	השירה	ה	
3	המיניו והאותות	ו	גדעון
3	המלחמה	ז	
2	המרדף, בקשת המלוכה	ח	
3	משל יותם, המלחמה בבעלי שכם	ט	אבי מלך
1	הלהץ העמוני והכינוס במצפה	ו'	פתח
2	מינוי יפתח, המלחמה והנדר	יא'	
1	המאבק בבני אפרים	יב'	
2	התגלות המלאך וצו הנזירות	יג'	שימוש
2	מפלת הארייה והחידדה	יד'	
2	מעשה השועלים, הסגרת שימוש	טו'	
2	מאסר שמשון ומעשה מוותו	טז'	
1	הקדשת הפסל ומינוי הכהן	יז'	פסק מיכה
1	מעבר הפסל והכהן לדין	יח'	
2	המעשה בגבעה, והמלחמות בבני בנימין	יט-כ'	פילגש בגבעה
1	שים קומ שבט בניימין	כא'	
(כולל שיעורי חזרה וסיכום – כ-45)			סה"כ: